

DOI 10.31558/2307-2318.2019.3.14

УДК 338.48

Дороніна О. А., д.е.н., професор, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Колос Н. А., магістрант, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ЯК ТУРИСТИЧНОГО НАПРЯМКУ

В статті проаналізовано сучасний стан розвитку туристичної сфери, досліджено туристичний потенціал України, визначено основні проблеми розвитку туристичної галузі та запропоновано шляхи їх вирішення. Пропонується поступово та помірковано вживати наступні заходи: покращити стан туристичної та супутньої інфраструктури; підвищити рівень володіння іноземними мовами персоналом підприємств туристичної сфери; позиціонувати Україну як країну з багатою історією та унікальною культурною спадщиною; збільшити частку державних дотацій на зйомку вітчизняних фільмів та серіалів у місцях, які потребують популяризації; легалізувати гральний бізнес як засіб залучення туристів у відповідні регіони; розвивати промисловий (індустріальний) туризм; сприяти формуванню умов для розвитку внутрішнього туризму.

Ключові слова: туризм, туристична привабливість, туристичні потоки, промисловий туризм, внутрішній туризм

Доронина О.А., Колос Н.А.

ПУТИ УВЕЛИЧЕНИЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ КАК ТУРИСТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ

В статье проанализировано современное состояние развития туристической сферы, исследован туристический потенциал Украины, определены основные проблемы развития туристической отрасли и предложены пути их решения. Предлагается планомерно разработать и реализовать следующие мероприятия: улучшить состояние туристической и сопутствующей инфраструктуры; повысить уровень владения иностранными языками персоналом предприятий туристической сферы; позиционировать Украину как страну с богатой историей и уникальным культурным наследием; увеличить долю государственных дотаций на съемку отечественных фильмов и сериалов в местах, требующих популяризации; легализовать игровой бизнес как средство привлечения туристов в соответствующие регионы; развивать промышленный (индустриальный) туризм, способствовать формированию условий для развития внутреннего туризма.

Ключевые слова: туризм, туристическая привлекательность, туристические потоки, промышленный туризм, внутренний туризм

Doronina O., Kolos N..

WAYS TO INCREASE THE ATTRACTIVENESS OF UKRAINE AS A TOURIST DESTINATION

The article analyzes the current state of the development of the tourism sector, explores the tourism potential of Ukraine, identifies the main problems in the development of the tourism industry and suggests ways to solve them. It is proposed to systematically develop and implement the following measures: to improve the state of tourism and related infrastructure;

to increase the level of knowledge of foreign languages by the staff of tourism enterprises; position Ukraine as a country with a rich history and unique cultural heritage; increase the share of state subsidies for the filming of domestic films and TV shows in places requiring popularization; legalize gambling as a means of attracting tourists to the relevant regions; to develop industrial (industrial) tourism, to contribute to the formation of conditions for the development of domestic tourism.

Key words: tourism, touristy, tourist flows, industrial tourism, domestic tourism

Вступ. Визнання туристичної галузі однією з пріоритетних сфер національної економіки вимагає особливих підходів до її регулювання з урахуванням досвіду провідних туристичних країн світу. Для кожної держави туризм відіграє важливу роль у стимулюванні розвитку національної економіки. Зростання туристичних потоків позитивно впливає на рівень зайнятості місцевого населення та рівень валютних надходжень до бюджету держави. На сьогоднішній день державні органи влади в Україні визнають важливість стимулювання розвитку туристичної галузі для зміцнення національної економіки, проте за останні роки не було здійснено дієвих заходів задля підвищення туристичної привабливості нашої держави. Україна, маючи значний історико-культурний потенціал та достатні людські ресурси, залишається на останніх позиціях серед європейських держав за показниками туристичної привабливості, туристичних потоків та надходжень до бюджету за рахунок туристичної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку туристичної сфери в Україні присвячено цілу низку міжнародних конференцій під егідою структурного підрозділу ООН – Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO), що свідчить про вагомість проблеми розвитку туризму. Слід зазначити, що проблеми, пов'язані з розробкою шляхів розвитку туристичної діяльності в Україні не втрачають своєї актуальності протягом тривалого періоду часу. Так, питанням становлення та розвитку України як туристичного напрямку присвячено багато праць вітчизняних вчених, зокрема Ю. С. Бараш, О. В. Давидова, О. О. Любіцева, О.А. Самойленко [2], В. Ф. Сергійко, Т. І. Ткаченко. У той же час, в сучасних умовах потребує продовження вивчення цих питань у контексті розвитку туристичної галузі та зростання інтересу іноземних громадян до України.

Метою дослідження є вивчення динаміки параметрів туристичних потоків в Україні та розробка шляхів туристичної привабливості України, що сприятимуть не лише розвитку туристичної галузі, але й зміцненню національної економіки.

Виклад основного матеріалу. За даними ЮНВТО, внесок туристичної галузі у світовий ВВП наближається до 10%. Кожне 10-е робоче місце на планеті належить працівнику галузі туризму. За прогнозами ЮНВТО до 2030 рр. обсяг туристів виросте до 1,8 млрд за рік, а їх витрати на подорожі становитимуть \$ 2 трлн, тобто 5\$ млрд на день. Туризм буде забезпечувати економічне зростання в XXI ст. нарівні з телекомунікаційною індустрією і сектором інформаційних технологій [1].

На думку О. А. Самойленко, розвиток туризму дає державі такі переваги:

збільшення грошових надходжень до бюджету держави, у тому числі приплив іноземної валюти від іноземних туристів, а отже, і зростання доходів місцевого населення;

зростання валового національного продукту (ВНП);

поповнення бюджету через збільшення податкових зборів приймаючого регіону та інших надходжень;

сприяння збереженню культурно - історичної спадщини, популяризації місцевої культури і традицій;

створення нових робочих місць, тобто збільшення зайнятості населення;
залучення капіталу, в тому числі іноземного до розвитку інфраструктури;
розвиток суміжних галузей за рахунок розвитку туристичної галузі [2].

Це означає, що збільшення туристичного потоку в Україні може стати рушійною силою розвитку економіки нашої держави. Зауважимо, що за даними Всесвітнього економічного форуму, Україна посіла 107 місце в рейтингу найбезпечніших країн для туристів, піднявшись одразу на 20 позицій (у порівнянні з 2017 роком) [3]. Серед врахованих критеріїв рейтингу – рівень злочинності, надійність поліції, поширеність терактів. Таким чином, Україна покинула топ – 10 найнебезпечніших місць для подорожей в світі, у який потрапила через військові дії на Сході країни.

Окрім позитивних зрушень у рейтингу туристичної безпеки, подібні зміни відбулись в рейтингу туристичної конкурентоспроможності. Положення України у рейтингу зміцнилось на 10 позицій. У 2019 році Україна займає 78 місце і знаходиться на одному рівні з такими визнаними центрами міжнародного відпочинку, як Домініканська Республіка, Шрі-Ланка, Туніс і Албанія [3]. Туристична конкурентоспроможність за версією ВЕФ — це не тільки галузеві показники на зразок культурної спадщини або авіаційної інфраструктури, але й оцінка стану бізнес-середовища та рівня безпеки. У рейтингу туристичної інфраструктури в Україні зафіксовано зростання на 6 позицій – до 73 місця [3].

Позитивну роль у покращенні української позиції в рейтингу зіграв і розвиток авіаперевезень. У 2018 році на вітчизняний ринок вийшов найбільший лоукостер світу— RyanAir, а масштабний міжнародний перевізник WizzAir — істотно розширив тут географію й кількість польотів.

У той же час важливо відмітити, що на сьогодні туризм важко назвати стабільною галуззю. Починаючи з 2014 року в Україні туристичні потоки стрімко знижувались і в 2015 році впали до рівня 2000 року (табл. 1).

Таблиця 1 - Кількість туристів в Україні, обслугованих туроператорами та турагентами у 2000-2018 рр., осіб

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи
1	2	3	4	5
2000	2013998	377871	285353	1350774
2001	2175090	416186	271281	1487623
2002	2265317	417729	302632	1544956
2003	2856983	590641	344332	1922010
2004	1890370	436311	441798	1012261
2005	1825649	326389	566942	932318
2006	2206498	299125	868228	1039145
2007	2863820	372455	336049	2155316
2008	3041655	372752	1282023	1386880
2009	2290097	282287	913640	1094170
2010	2280757	335835	1295623	649299

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
2011	2199977	234271	1250068	715638
2012	3000696	270064	1956662	773970
2013	3454316	232311	2519390	702615
2014	2425089	17070	2085273	322746
2015	2019576	15159	1647390	357027
2016	2549606	35071	2060974	453561
2017	2806426	39605	2289854	476967
2018	4557447	75945	4024703	456799

Джерело: [4].

З таблиці також видно, що періодів спаду туристичної активності в Україні було декілька: 2004-2005 рр. - основною причиною спаду була нестабільна політична ситуація всередині держави; у 2009-2010 роках туристичні потоки почали стрімко знижуватись через глобальну економічну кризу, яка перебувала в активному стані наприкінці 2008 року; причинами зниження туристичних потоків у 2014 році стали дестабілізація політичної ситуації в країні, анексія АР Крим та проведення Операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях. Проте, якщо звернути увагу на показник 2018 року – 4,6 млн туристів, можна побачити стрімке збільшення показника, але варто звернути увагу на його структуру: частка іноземних (в'їзних) туристів становить всього 1,6%. Це означає, що всього 1,6% туристів, яких обслуговують національні туроператори та турагенти є іноземцями. Втім, цей показник не є вичерпним і достатнім для аналізу туристичних потоків в Україні. Крім того, слід звернути увагу, що у 2000 р. кількість в'їзних (іноземних) туристів майже на 100 тис. осіб перевищувала кількість виїзних (табл.1) й ця тенденція зберігалася до 2004 р., у 2005 р. співвідношення цих двох груп змінилося корінним чином, а починаючи з 2014р. кількість в'їзних туристів зменшилась більше ніж у 10 разів порівняно з 2013 р.

З метою отримання більш повної фактологічної інформації щодо привабливості України для іноземних туристів проаналізуємо дані Державного комітету статистики України та Адміністрації Держприкордонслужби України, які наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 - В'їзд іноземних громадян в Україну, осіб

Роки	Кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну
2010	21203327
2011	21415296
2012	23012823
2013	24671227
2014	12711507
2015	12428286
2016	13333096
2017	14229642

Джерело: [4]

З представлених даних видно, що у 2017 році (новіші дані поки що не оприлюднені) кількість в'їздів в Україну іноземних громадян становила 14,2 млн, в той

час як у 2012 році цей показник складав 24,6 млн. Такий спад має логічне пояснення через причини, що були названі вище, але варто зауважити, що останніми роками намітилася позитивна тенденція до збільшення в'їздів іноземців до нашої держави.

У той же час, уточнення потребує той факт, що серед 14,2 млн іноземних громадян, які в'їхали у 2017 р. туристичну мету переслідували тільки 39 тис. громадян. Найбільша їх частина були із Білорусі (17 тис. осіб), а також з Туреччини, Російської Федерації, Ізраїлю та Німеччини.

Сьогодні, коли сфера туризму в Україні переживає не найкращі свої часи, для органів державної влади є важливим розуміння важливості збільшення привабливості України для іноземних громадян. В структурі вітчизняного ВВП туристична галузь займає менше 2%, водночас у масштабі світової економіки вона генерує більше 10% доходів, або \$8,8 трлн [3].

Україна може збільшити туристичні потоки до країни, але для цього необхідно розвивати не лише об'єкти відвідування або засоби розміщення, а й супутню інфраструктуру, до якої відносяться, зокрема, автошляхи. Не менш важливим є покращення рівня сервісу. Вбачається, що обов'язкове володіння іноземними мовами на базовому рівні хоча б половини працівників підприємства туристичної або супутньої галузі сприятиме підвищенню іміджу України серед іноземців та поширення позитивного іміджу на міжнародному рівні, як країни, яка готова приймати іноземних туристів пропонуючи їм високий рівень обслуговування та сервісу.

Якщо розглядати структуру потоки іноземних туристів за метою, то на туристичні поїздки припадає в середньому всього 0,3 %, найбільша частка в'їздів припадає на приватні поїздки – 96,5% [4]. Найчастіше іноземних туристів, особливо старшого віку, в Україні цікавлять прояви радянської спадщини. Для прикладу, авторитетний сайт про подорожі LonelyPlanet рекомендує туристам відвідати столичний Хрещатик із його архітектурою сталінських часів і станції метрополітену, виконані в радянській естетиці. А також ознайомитися із будівлею колишнього КДБ (зараз— СБУ) на Володимирській, в якій колись знаходилося гестапо [5]. За даними туристичного підрозділу Київської міської державної адміністрації, торік столицю відвідало 1,8 млн інтуристів. Якщо поточна динаміка збережеться, то за підсумками нинішнього року їх вже буде 2 млн. За перші 6 місяців 2019-го Київ уже відвідали майже 900 тис. іноземців [6].

На нашу думку, позиціонування України, як держави з багатою історією і культурною спадщиною (у тому числі й радянською) може стати поштовхом для збільшення інтересу з боку іноземних туристів різного віку. Наша держава, маючи багату культурно-історичну спадщину, самобутню культуру і традиції, має всі шанси для виходу в лідери серед туристичних напрямків в Європі.

Ще одним популярним серед туристів місцем є місто Прип'ять. За даними Міністерства енергетики та захисту довкілля, яке опікується зоною відчуження навколо ЧАЕС, у 2015 році місце аварії відвідало близько 10 тис. осіб, а торік - 70 тис. Всього за вісім місяців 2019 року - 75 тис. Половина гостей закритої території - іноземці [7]. Одним із головних чинників зростання інтересу західних туристів став британо-американський серіал «Чорнобиль», присвячений аварії на ЧАЕС, який вийшов на початку 2019-го року й отримав найвищий рейтинг серед серіалів усіх часів на глядацькому ресурсі IMDb.

Враховуючи позитивний досвід популяризації DESTINATION шляхом зйомок у них фільмів та серіалів, пропонуємо збільшити частку державних дотацій на зйомку вітчизняних фільмів та серіалів у місцях, які потрібно популяризувати. Таким чином підвищується інтерес не тільки до зафільмованих місць, але й до їх історії, традицій та

культури місцевого населення; виникає потреба у покращенні транспортних шляхів, розбудові туристичної інфраструктури.

Одним з нових для нашої країни способів популяризації серед туристів на міжнародній арені може стати легалізація грального бізнесу. Держава завдяки відкриттю казино може дати стимули для туристичного розвитку депресивних регіонів і перерозподіляти туристичні потоки. Проте, це також може посилити диспропорцію в розвитку регіонів, яка вже існує. Вбачається, що для південних регіонів – Херсонської, Одеської та Миколаївської областей це може стати поштовхом для розвитку через збільшення потоку туристів та допоможе нівелювати сезонність туризму в ці області.

Вважаємо, що одним з перспективних шляхів підвищення туристичної привабливості України для іноземців може бути розвиток промислового (індустріального) туризму, основною ідеєю якого є відвідування промислових об'єктів (як працюючих, так й «законсервованих»). Враховуючи різноманітну галузеву структуру економіки України та багату промислову історію країни, саме цей напрям туризму може розглядатися як потенційно конкурентоспроможний.

Висновки. Для будь-якої держави розвиток туризму може стати рушійною силою стабілізації національної економіки та підвищення добробуту місцевого населення. Державні органи влади в Україні визнають важливість стимулювання розвитку туристичної галузі для зміцнення національної економіки, проте за останні роки практично не було здійснено дієвих заходів задля підвищення туристичної привабливості нашої країни. Покращення стану туристичної та супутньої інфраструктури; володіння іноземними мовами персоналом підприємств туристичної сфери; позиціонування України, як держави з багатою історією та унікальною культурною спадщиною; збільшення частки державних дотацій на зйомку вітчизняних фільмів та серіалів у місцях, які потребують популяризації; легалізація грального бізнесу - все це є стратегічними шляхами збільшення туристичної привабливості України для іноземних туристів. Варто зауважити, що процес впровадження цих змін має бути обміркованим та поступовим, з урахуванням всіх політичних, економічних та соціальних факторів. Крім того, важливим перспективним завданням є створення умов для збільшення масштабів внутрішнього туризму через забезпечення цінової, сервісної та естетичної привабливості національних туристичних об'єктів для громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www2.unwto.org>
2. Самойленко. О. А. Роль туризму у світовій економіці // Інвестиції. Практика та досвід. — К., 2013. — №20. 12—19— С.
3. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 - World Economic Forum. — Geneva., 2019. — 112 P.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт організації Lonely Planet [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.lonelyplanet.com/>
6. Офіційний туристичний сайт м. Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.lonelyplanet.com/https://www.visitkyiv.travel/uk>
7. Офіційний сайт Міністерства енергетики та захисту довкілля [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://menr.gov.ua/>